

אמוראי נינהו — ורבי יצחק סנר דלא כילל רבי יוחנן למימר הלכה כסתם משנה, אלא היכא דסבירא ליה אמר צהדיא הלכה כמשנה זו. ואמורא אחרניא אמר משמיה דרבי יוחנן: הלכה כסתם משנה. והיכא דליכא חרי סתמי דמתרן אהדדי, אי איכא טעמא לאלומי חדא מהצרתה, כי היא דסנהדרין ד"אחד דיני ממונות" (ל,ג) —

אזיל רבי יוחנן צתרה, ואי לא — מספקא

ליה ולא קנע צהו הלכתא כחד מנייהו. וצנהי תרי, אי הוה משכמינן טעמא צהא דרבי יצחק — לא הוה מוקמינן לה צאמוראי, ומשום דליכא לאלומי — איצטריך לן לשנויי דרבי יצחק לית ליה האי כללא דרבי יוחנן. וכבד סותמתה — שנקובה צמקוס דיצוקה צכנד, וחצור הצנד סומס את הנקצ. כשרה — אפילו לרבי יוסי צרבי יהודה. כיס שלו — קליפה הפנימית. זה שלא כנגד זה — כגון זה למעלה וזה למטה. בקורקבן פסול — הכי סבירא ליה, משום שהמאכל מתאסף שם ומתחלף ונכנס צנקצ עד שיואל דרך נקצ השני. ופעיא ביה — זועקת. שאף על פי שהקנה מוילא קול, אי אפשר שלא היא הושט מתפשט עמו. ואני שמעמי: פעיא — מנשמת. גמרא = כוונת, *רע"ר צלעו. מיהנדזין — מיתרמן דמיכווני אהדרי. אינו קרום — ואס ניקצ ונסתס, אפילו עלמה צו סתימה עצה — אינה מתקיימת, כדלמרינן ציצמות (ע"ג), צכרות ספכה: ניקצ פסול, נסתס כשר, וזהו פסול שחור להכשרו. זהו — למעוטי קרוס שעלה מחמת מכה צריאה, שאינו קרוס. דכל נקובי דטרפות לא מהניא להו סתימה, דסלקא צהו לאחא ומן. ולא דמי לריאה שניקצה ודופן סותמתה, ולסתימת צכד צמרה, ולסתימה דיכיס צחלחולת דלקמן (מולין ג"א), דהיא סתימה מעיקרא היא. אין לו בדיקה מבחוץ — לפי שהעור החלון אדום, ואין טפת דס נכרת צו.

תוספות

מהך סתמא, כדפירש בקונטרס. ואי משום שהאחרון הוא עיקר במקום שיש סדר למשנה, כגון בחדא מסכתא, מכל מקום הך משנה ד"אלו טרפות" ו"אלו כשרות" — כחדא בבא חשיב ואין סדר. והרב רבינו יעקב מאורלייניש תירץ דחכי פריך: והא אמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה, ועל כרחך סתמא ד"אלו כשרות" לאו סתמא מעלייתא היא, דאי סתמא מעלייתא היא — אמאי איצטריך רבי יוחנן לומר הלכה כמותו! הא אמר רבי יוחנן חדא זימנא דהלכה כסתם משנה!

יוסף לרב

ר' ואמר רבה: קרום שעלה מחמת מכה בוושט, כלומר, אם היה נקב בוושט, שעושה אותו טריפה, ונסתם על ידי קרום של גלד — אינו נחשב כקרום, להוציאו מכלל טריפה. ואמר רבה: וושט אין לו בדיקה מבחוץ לברר אם הבהמה טריפה, משום שהעור החיצון הוא אדום ואין אדומיות הנובעת מפגיעה ניכרת בו, אלא כבדיקתו היא רק בפנים, שהעור שם לבן. למאי נפקא מינה [למה, לאיזה מקרה יוצא מכאן] לפסיקת ההלכה?

עיונים

אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן הסבר זה מניח שאם ר' יוחנן קבע כלל שהלכה כסתם משנה, הרי גם כשיש שתי משניות סותרות אין דרכו של ר' יוחנן להכריע ביניהן, שהרי אינו פוסק כנגד סתם משנה (אלא אם כן יש טעם ברור להכריע כאחת מהן, מה שלא קיים כאן). ונמצא שר' יצחק בר' יוסף, הפוסק בשמו כאחת משתי המשניות, חולק בהכרח על הדקיעה המוחלטת שהלכה כסתם משנה.

ניקב הקורקבן וכיס שלו קיים הקורקבן הוא אחד האיברים במערכת העיכול של העוף ("קיבת השרירים"), אליו מגיע האוכל מן הזפק לצורך טחינה ו"לעיסה" קודם שיעבור לעיכול במעיים. פעולה זו נעשית על ידי הרפנות העבות והשריריות של הקורקבן, שמצופות בצידן הפנימי בשכבה צהבהבה קשה ומחוספסת, שהיא הכיס האמור כאן. ומה שנאמר כאן הוא, שרק אם הנקב מפולש, מצידו החיצון של הקורקבן לחללו, נחשב העוף טריפה.

דאי חליף טרפה והרי בכלל זה ניקב הוושט ששינו במשנתנו, שאין לך נקובה גדולה מזו שניתלה לגמרי ממקומה (רש"י בראש העמוד). ומשמע שלדעת רש"י רואים את הדבר כהחלפה ממש של העורות, שניטל העור ממקומו וניתן במקום האחר. אבל מפרשים אחרים הבינו כי אין מדובר בהחלפה ממש, אלא בקלקול בגוף העור, וכאילו אינו (רמב"ם). או שכיון שנתקלקלו — עתידים הם לינקב, והוא תולדה של נקובת הושט (רשב"א). פירוש אחר הביאו ראשונים בשם רש"י (וכן הובא בכת"י של פירוש רש"י. ראה דק"ס). ש"חליף" נוגע רק לעור הפנימי, שהוא כרגיל לבן, שאם היה אדום הרי זו טריפה, שמא מחמת ארס האדים (כמו לענין דרוסה להלן), אבל אם היו שניהם לבנים — כשרה (ראה א"י, רא"ש ורי"ג).

ניקבו שניהם זה שלא כנגד זה וכו' בוושט כשר בקורקבן פסול כפי שהסביר רש"י, החשש הוא ליציאה של מזון דרך הנקב לחלל הגוף. ולכן לדעת רב פפא, בוושט שהאוכל עובר דרכו ואינו מתעכב — אין חשש ליציאה של מזון, אבל בקורקבן, על ידי פעולת ה"לעיסה" שלו נדחק האוכל דרך הנקב שבכיס הפנימי, ובסופו של דבר מגיע לנקב שבקורקבן עצמו, וכך יוצא לחלל הגוף. ואילו לדברי רב אשי נראה כי החשש הוא שמא ברגע מסויים יהיה הנקב מפולש, ובאותה עעה נעשתה הבהמה טריפה, ושוב אין לה תקנה (ראה חת"ס).

וושט דאכלה ביה ופעיא ביה וכו' הוושט הוא מעין צינור גמיש ורך יחסית, עשוי שתי שכבות שרירים ("עורות"). מחוברות באופן רופף למדי על ידי רקמת חיבור. כשאוכל נכנס לתוכו מן הפה הוושט מתפשט, וחוזר ומתכווץ, כדי לדחוף הלאה את האוכל לעבר הקיבה. הואיל ושני העורות של הוושט אינם דבוקים זה לזה, אלא מחוברים בצורה רופפת, תיתכן תזוזה של השכבה הפנימית למעלה או למטה (ואף לצדדים) וכך יש חשש שהנקבים שבשני העורות יגיעו זה מול זה (והמפרשים דנו האם מדובר דווקא בנקבים סמוכים).

ובפירוש "פעיא" כתב רש"י: צועקת. והביא פירוש אחר ששמע — מתנשמת. והסביר שאף שהוושט משמש לאכילה ולא לנשימה וצעקה (להם משמש הקנה) מכל מקום שתי פעולות אלה מלוות בתזוזה של הקנה, וממילא של הוושט שמחובר אליו, מתוך כך ייתכן מצב של תזוזה של שני העורות.

הלכה כסתם משנה בכל מקום, ותנן [ושנינו במשנתנו]: **ניטלה הכבד ולא נשתייר הימנה** (ממנה) כלום טריפה היא, ומכאן נדייק: **הא [אבל] אם נשתייר משהו — כשרה, אף על גב דלא הוי [אף על פי שאיננו] בשיעור כזית!** ומשיבים: אמוראי נינהו ואליבא [מחלוקת אמוראים היא ושניהם לפי שיטתו]

של ר' יוחנן, האם תמיד הלכה כסתם משנה. עוד מביאים מה שאמר ר' יצחק בר' יוסף אמר ר' יוחנן: **מרה שניקבה, שהיא טריפה (לשיטתו), אם היה הנקב במקום בו היא מחוברת לכבד, והיה הכבד סותמתה — כשרה.** **ג** ואמר ר' יצחק בר' יוסף אמר ר' יוחנן: ביחס למה ששינוי להלן (נו,א) שאם ניקב קורקבן של עוף הריהו טריפה, אם ניקב בשר הקורקבן של עוף, והכיס, העור הפנימי שלו קיים — כשר. איבעיא להו [נשאלה להם ללומדים]: אם ניקב הכיס הפנימי של הקורקבן, ובשר הקורקבן קיים, מאי [מה דינו]? ומציעים, **תא שמע [בוא ושמע] פתרון לדבר ממה שאמר רב נחמן בענין הוושט, שיש לו שני עורות (שכבות), פנימי וחיצוני, שרק אם ניקבו שניהם הריהי טריפה, אבל אם ניקב זה בלא זה — הרי זה כשר. וכן אמר רבא: שני עורות יש לו לוושט, חיצון ופנימי לבן, ניקב שצבעו אדום, ושני עורות יש לו לוושט, חיצון בלא זה — כשר. ושואלים: למה לי לפרש ולמימר [לומח] שהחיצון אדום ופנימי לבן? הרי רואים אנו שכך הוא! ומשיבים: לומר דאי חליף [שאם נתחלף], ונעשה החיצון לבן והפנימי אדום — הרי הוא טרפה. אבעיא להו [נשאלה להם ללומדים]: אם ניקבו שניהם, החיצון והפנימי, אבל הנקבים היו זה שלא כנגד זה, מהו הדין? אמר**

מר זוטרא משמיה [משמון] של רב פפא: אם היה זה בוושט — **כשר, בקורקבן — פסול. מתקיף לה [מקשה על כך] רב אשי: אדרבה [גדולה מזו, להיפך] היה צריך רב פפא לומר, וושט דאכלה ביה ופעיא ביה רווח [שהיא אוכלת בו וצועקת בו, והוא מרווח. גמיש].** הריהי **גמרא** ליה **ופשטה** ליה [מכווצת אותו ופושטת אותו]. שכיון ששני העורות אינם דבוקים, אלא מחוברים בצורה רופפת, הרי גם אם אין הנקבים מכוונים זה כנגד זה, **זמנין דמיהנדזין בהדי הדדי** [פעמים שהם מזדמנים בשווה זה כנגד זה], והרי זה כנקב מפולש. אבל **קורקבן דמינה נייה** [שהוא נח במקומו]. **כדקאי קאי** [כמו שהוא עומד הוא עומד], ואין חשש שזדמנו זה כנגד זה! **אמר ליה [לן] רב אחא בריה [בנו] של רב כמו שנאמר לך בשמו.**

ר' ואמר רבה: קרום שעלה מחמת מכה בוושט, כלומר, אם היה נקב בוושט, שעושה אותו טריפה, ונסתם על ידי קרום של גלד — אינו נחשב כקרום, להוציאו מכלל טריפה. ואמר רבה: וושט אין לו בדיקה מבחוץ לברר אם הבהמה טריפה, משום שהעור החיצון הוא אדום ואין אדומיות הנובעת מפגיעה ניכרת בו, אלא כבדיקתו היא רק בפנים, שהעור שם לבן. למאי נפקא מינה [למה, לאיזה מקרה יוצא מכאן] לפסיקת ההלכה?

קרום שעלה מחמת מכה בוושט אינו קרום ואפילו היה הקרום עבה (רש"י). יש הסבורים כי דווקא בוושט הדברים אמורים, מפני שהוא בתנועה כל הזמן, ואין הקרום מחזיק מעמד (ראב"ן, וכן בספר הפרדס). והרא"ה סבור שהוא הדין לריאה, שנאמר בה דין זה בפירוש להלן (מו,ב). אבל רוב הראשונים סבורים כדברי רש"י כאן, שיש כאן דין עקרוני בהלכות טריפות, שכל קרום שעלה על נקב אינו מוציא אותו מידי טריפה, ומה שנזכר הדבר בוושט הוא מפני שהוא האבר הראשון שנזכר במשנה (תורת חיים). ויש שצינוו שבוושט יש דגש מיוחד, שגם אם ניקב עור אחד משני העורות שלו ועלה בו קרום, ורק אחר כך ניקב השני — הרי זו טריפה (ראה חת"ס, חידושי הר"ם). והעיר רש"י כי אמנם מצאנו בהלכות טריפות סתימות שמועילות להוציא מידי טריפה, כגון מה שנאמר לעיל ביחס למרה שכבד סותמתה ועוד. אלא ששם מדובר ביסתימה שמעיקרא, שכך היא ברייתו של האבר (פרישה). או להסבר אחר — שלא היה רגע אחד שהיה שם נקב ללא סתימה (ש"ך).

למאי נפקא מינה שכיון שאמרנו שרק אם ניקב זה בלא זה וזה בלא זה כשרה, נמצא שאין לו בדיקה עד שיהא בודק את שניהם! (רמב"ן).

אורח ההלכה

מרה שניקבה וכבד סותמתה מרה שניקבה — טריפה. ואם ניקבה כנגד הכבד והכבד סותמו

— כשרה. בר' יצחק בר' יוסף. ואם ניקב גם הכבד כנגד הנקב — טריפה (ש"ך). על פי הגמרא

להלן (מ"א). (רמב"ם ספר קדושה הלכות שחיטה פ"ו ה"ו. שו"ע יו"ד מ"ב, א).

ניקב זה בלא זה לקורקבן של העוף יש שני עורות (שכבות), הבשר האדום והכיס הפנימי הלבן— צהבהב; ניקב אחד מהם — כשר, וכן אם ניקבו שניהם זה שלא כנגד זה. ניקבו זה כנגד זה, אפילו משהו — טריפה. בר' יצחק בר' יוסף, כרב נחמן, וכרב אשי להלן. (רמב"ם שם ה"ח. שו"ע יו"ד מט,א).

שני עורות יש לו לוושט שני עורות יש לו לוושט, חיצון אדום ופנימי לבן; ניקב אחד מהם — כשרה. ניקבו שניהם — אסורה, ואפילו ניקבו זה שלא כנגד זה, מפני שאפשר שיהיו מכוונים זה כנגד זה. ובלבד שיהיו באותו צד, אבל אם הנקבים אינם מאותו הצד — כשרה, שהרי לעולם לא יהיו זה כנגד זה (ב"י בשם הריטב"א). כרב אשי. (רמב"ם שם פ"ג ה"כ. שו"ע יו"ד ל"ד, ד).

דאי חליף טרפה עורות הוושט, החיצון האדום והפנימי הלבן, אם נתחלפו, שהחיצון לבן ופנימי אדום — טריפה. וכן אם שניהם אדומים או לבנים — טריפה. וגדולי אחרונים התיירו כששניהם לבנים (ט"ז פרי"ח). כדיוק הגמרא מדברי רבא. (רמב"ם שם פ"ז הכ"א שו"ע יו"ד לג, ה). **קרום שעלה** ניקב הוושט (או שאר האיברים שנקב עושה בהם טריפה) ועלה בו קרום ונסתם — אין הקרום כלום, ובעל החיים אסור כשהיה. כדברי רבא. (רמב"ם שם פ"ג הכ"א. שו"ע יו"ד לג, ד. וראה שם לו, ג ובש"ך).

מסורת הש"ס

ג. חולין לא,ב (ושם סומנו מקבילות).

ד. (הסבר זה) שבת קי"ב,ב. יבמות ט"ז,ב. כתובות ע"א,א. גיטין כ"ג,א. פ"א,ב. ב"מ לח,ב. ב"ב קכ"ט,א. שבעות מ"ב,ב. מנחות נ"ב,ב. חולין לד,ב. נדה ט"ב.

ה. ראה חולין לו,ב. מ"א,א.

ו. חולין כ"ב,ב.

גרסות

ולא נשתייר הימנה כלום הא נשתייר כשרה יש בכת"י: **ולא נשתייר הימנה כלום טריפה, טעמא דלא נשתייר הימנה כלום הא נשתייר כלום כשרה.**

ואליבא דרבי יוחנן, דאמר רבי יצחק בכתה"י ובדפו"י: **ואליבא דרבי יוחנן. ואמר ר' יצחק** וכן הגיה הגר"י.

ניקב זה בלא זה בכת"י: **ניקב זה בלא זה וזה בלא זה** וכן להלן, ובהגהות הבי"ח: **ניקב זה בלא זה או זה שלא כנגד זה** וראה רש"י.

דאי חליף בכתה"י ובמקורות: **נפקא מינה דאי חליף.**

אדרבה יש בכת"י ובמקורות: **אדרבה איכא**

מסתברא.

המשך גרסות ראה בהשלמות

לשון

מיהנדזין

מקור המלה בשורש הפרסי adah שמשמעו — למדוד, להשוות, ומשם הושאל לניבים ארמיים שונים וכן לערבית (וממנה לעברית — הנדסה, מהנדס). כאן משמש שורש זה במשמעות התאמה, חפיפה, דברים שמזדמנים זה כנגד זה בשווה.

העולם

מרה שניקבה **וכבד**

סותמתה

כיס המרה (vesica fellea) הוא כיס ירקרק התלוי בכבד, והוא מסייע לעיכול באמצעות הפרשה של נוזל המרה. בבהמה הוא תלוי בערך במחצית הכבד ונראה בולט ממנו כלפי מטה לכיון הכרס, כך שיכול להיווצר מצב בו נקב בכיס המרה נסתם ע"י הלחץ של הכבד הצמוד אליו.

ראה ציור במשנה לעיל מ"א, ובנספח תמונות עמ' 9.

קורקבן

הואיל ולעוף אין שיניים, פעולת הטחינה של המזון נעשית על ידי הקורקבן, והוא קיבת השרירים (ventriculus) הבנוי ממערכת שרירים עבה ומשכבה פנימית קשה. העוף בולע גופים קשים (כגון אבנים קטנות) ובעזרתם הקורקבן "לועס" וטוחן את המזון.

ראה נספח תמונות עמ' 12.

שני עורות יש לו לוושט ראה נספח תמונות עמ' 5, 6.

אלו טרפות

פרק שלישי

חולין

מג ע"ב

לענין ספק דרוסה על ידי צפורני חיה טורפת, שצריך לבדוק אם הוושט האדים מחמת הדריסה, שבודקים דווקא מן הצד הפנימי שהוא לבן. מסופר, **ההיא [אותה] ספק דרוסה דאתאי לקמיה** (שבאה לפני] **רבה, הוה קא בדיק ליה** [היה בודק אותן] **רבה לוושט מאבראי** [מבחזן]. **אמר ליה [בן אבוי : והא מר**

הוא דאמר [והרי אדוני עצמו הוא שאמר]: **וושט אין לו בדיקה אלא מבפנים ! אפכיה** [הפך אותן] **רבה את הוושט ובדיקה** [ובדק אותן] **מצידו הפנימי, ואישתכח עליה תרי קורטי דמא** [ונמצאו עליו שתי טיפות דם], **וטרפה** [והטריף אותה] **כדין דרוסה, ומעירים : ורבה נמי לחדודי לאבוי הוא דבעי** [גם כן לחדד את אבוי הוא שרצה], **לעורר אותו לשאול, ולא משום ששכח או טעה. אמר עולא : אם ישב** (נתחב) **לו, לבעל חיים קרץ בוושט מצידו הפנימי, ואין רואים סימן של נקב בעור החיצון – אין חוששין שמא ניקב עד לחוץ והבריא, ובאמת טריפה היא, כמבואר לעיל, שקרום שעלה מחמת מכה אינו קרום. אלא מניחים שניקב רק העור הפנימי, והוא כשר. (דרס חתיכות בסכין טמאה, סימן לשאלות הבאות על עולא). ושואלים: ולעולא הרי ספק הוא, ומאי שנא** [במה שונה] **הדבר מספק דרוסה, שצריכה בדיקה, וכל עוד לא נבדקה הריהי אסורה באכילה? ומשיבים: קסבר [סבור] עולא שאין חוששין לספק**

דרוסה. ושואלים: ומאי שנא [ובמה שונה] **ספק זה משתי חתיכות שהיו לפני אדם, אחת של חלב (שומן אסור באכילה) ואחת של שומן מותר, ואכל אחת מהן ואינו יודע איזו, שצריך להביא קרבן לכפרה שמא אכל איסור. ומכאן שיש להימנע מלאכול ספק איסור! ומשיבים: התם איתחזק איסורא [שם] הוחזק האיסור], ברור לנו שיש שם חתיכה אסורה, אבל כאן לא הוחזק כל איסור. ושואלים: ומאי שנא** [ומה שונה] **הדבר מהשושט בסכין שלא נבדקה לפני השחיטה, ונמצאת פגומה לאחר שחיטה, שהבהמה אסורה, שמא היתה הסכין פגומה בשעת השחיטה? ומשיבים: התם איתיליד לה ריעותא [שם] נולדה ריעות, פגם] **בסכין, שיש לפנינו פגימה שאם היתה בה מתחילה הריהי טריפה, אבל בקרץ התחוב בוושט – הרי אין לפנינו נקב בצד החיצון. ושואלים: ומאי שנא** [ובמה שונה] **דין זה מספק טומאה ברשות היחיד, שספקו טמא? ורוחים: וליטעמין** [ולטעמן, לשיטתך]. **שאתה רוצה להשוות דין זה לספק טומאה, נידמייה [ש]דמה אותן] **לספק טומאה ברשות הרבים, שספקו טהור ! אלא התם [שם] בענייני ספק טומאה הלכתא גמירי לה [הלכה למשה מסיני אנו לומדים אותה] מדין **טוטה, ואין למדים ממנה לדינים אחרים.********

עיונים

לספק דרוסה רש"י פירש: כגון שנכנס אריה לאורנו מקום וספק אם דרסה (שנעץ בה ציפורניו והטיל בה ארס המחלחל לאיברים הפנימיים, ולפי חלק מן המפרשים גורם בהם לנקב) שנאמר להלן (ג,ב). שיש צורך לבדוק את הסימנים אם הארימו. ובדיקה של העור החיצון לא תועיל מפני שהוא אדום, אלא דווקא בפנימי הלכן, שאם האדים – טריפה היא, ואם לא – כשרה, מפני שאפילו היה הארס בעור החיצון – אינו עובר אל הפנימי (ועושה טריפה), שסימנים קשים הם אצל דרוסה" (רמב"ן, ראה להלן ג,א), או מפני שאי אפשר שידרס החיצון ולא ייראה בפנימי (מאירי).

וממה שנאמר "לספק דרוסה" משמע שבודאי לדרוסה לא תועיל בדיקה (כפי שיש הסבורים כן, ראה להלן ג,א), אבל כתבו ראשונים בשם רש"י (ראה רשב"א ושי"ט) שגם בדרוסה ודאית מועילה בדיקה מבפנים, אלא שבודרך אגב השמיע רבה שיש לחשוש לספק דרוסה (שלא כדעת עולא להלן). ויש שאמרו כי גם בהמה שדרסה ארי בפנינו מכונה בדברי רבה "ספק דרוסה", שהרי אינה טריפה עד שיבדקה (רמב"ן ורשב"א).

עוד נחלקו ראשונים האם בחשש לנקב שלא מחמת דריסה (כגון שיש נקב מן הצד הפנימי) תועיל בדיקה בצד החיצון של הוושט, שהרי הוכרזה כאן דווקא דרוסה (ראה רמב"ן), או שאין כאן אלא דוגמה (כשיטת רש"י כאן ובפירושו הסוגיה לעיל כח,ב, עיי"ש בעיונים). ויש שהבחין בין בדיקה כללית של הוושט, לבין חיפוש נקב במקום מוגדר, שניתן לסמוך עליו (רבינו יונה). **תרי קורטי דמא** כלומר, שתי טיפות ארס, שהיחלחל ונכנס לעור הפנימי (רש"י). ולפי מפרשים אחרים הכוונה לרם ממש, שהארס גורם להיווצרות הנקב שממנו יוצאות טיפות דם (מאירי לעיל כח,ב).

ורבה נמי לחדודי לאבוי הוא דבעי לכאורה, יכול היה אבוי להמתין ולראות אם יבדוק אבוי גם מבפנים. אלא שרבה רצה לבחון אותו, האם ידקדק בדבריו "אין לוושט בדיקה אלא מבפנים", שאין בכלל צורך לבדוק מבחוץ (ראה שו"ת כתב סופר יו"ד סי' כא). אבל הרא"ש כתב כי "אין לו בדיקה אלא מבפנים" כוונתו שאין די בבדיקה מבחוץ להכשיר וצריך לבדוק גם מבפנים, ולפיכך פירש שרבה עשה עצמו כאילו אינו מתכוון לבדוק יותר.

הבריא הפירוש בפנים הוא כרש"י, שהואיל ואין ניכר נקב בחוץ, וגם לא טיפת דם מבפנים – דאי לא היה נקב כלל ואין חוששים שמא היה נקב ונתרפא, ואינו ניכר. ורש"י הביא פירוש אחר ששמע (וכך פירש רבינו גרשום), ש"הבריא" משמעו דקירה, נקב, כלשון הכתוב "וברא אותהן וחברותם" (יחזקאל כג, מז), או שהוא מלה ארמית במשמעות חוץ ("בר") – שיצא הקרץ לחוץ (ר"ח, רי"ף). והמפרשים האריכו לדון במשמעות הלכה של פירושים אלה (ראה רשב"א, שי"ך וגר"א לשר"ע).

ומאי שנא מטפק דרוסה שנחלקו להלן (ג,א), רב ושמואל האם היא מותרת, ונפסק להלכה (שם עמוד ב) שהיא אסורה עד שתיבדק. ומכאן שאינו סומכים על חזקת היתר שיש בבהמה,

לספק דרוסה – כגון הנך דאיכא למיחש להו כדלקמן [חולין נג,ג]: איזו קשטיק ואינהו קא מקרקרן. ולאמרינן לקמן (סז): דרוסה שאמרו לריכה צדיקה, ואינה אסורה עד שיאדים כנגד החלל, ונסימנים – עד שיאדיומו הסימנים עצמן. ולא שניקב, אלא שארס מאדים הסימן ומחלחל ויורד לחללו. ובוושט אינו ניכר האדמימות אלא מצפניס, שהעור לכן. ההיא ספק דרוסה וכו' –

לְסַפֵּק דְרוֹסָה. *הֵהִיא סַפֵּק דְרוֹסָה דְאַתְאי לְקַמְיָה דְרַבָּה, הָוָה קָא בְדִיק לִיה רַבָּה לְוֹשֵׁט מְאַבְרָאי, אָמַר לִיה אַבְי, וְהָא מָר הוּא דְאָמַר: וְוֹשֵׁט אֵין לוֹ בְּדִיקָה אֶלְא מִבְּפָנִים! אַפְכִיָּה רַבָּה וּבְדָקִיָּה, וְאִישְׁתַּפַּח עֲלִיה תְרִי קוּרְטֵי דְמָא וְטַרְפָּה. ִּרְבָּה נְמִי, לְחַדוּדֵי לְאַבְי הוּא דְבְעִי. אָמַר עוּלָא: יֵשֵׁב לוֹ קוֹץ בְּוֹשֵׁט – אֵין חוֹשְׁשִין שְׂמָא הֶבְרִיא. (דרס חתיכות בסכין טמאה, סימן) וְלְעוּלָא, מְאי שְׁנָא מְסַפֵּק דְרוֹסָה? – קֶסְבַּר עוּלָא: ִּי אֵין חוֹשְׁשִין לְסַפֵּק דְרוֹסָה. – וּמְאי שְׁנָא יִמְשְׁתִּי חֲתִיכוֹת אַחַת שְׁל חֵלֵב וְאַחַת שְׁל שׁוּמָן? – הֵתָם הִי אִיתְחַזַּק אִיסוּרָא. – וּמְאי שְׁנָא יִמְהַשְׁוּחַט בְּסַכִּין וְנִמְצְאָת פְּגוּמָה? – הֵתָם אִיתְיִלִיד לָהּ רִיעוּתָא בְּסַכִּין. – וּמְאי שְׁנָא יִמְסַפֵּק טוּמְאָה בְרִשׁוֹת הַיְחִיד, דְסַפְקוּ טְמָא? – וְלִיטְעַמִין, נִידְמִיָּיה לְסַפֵּק טוּמְאָה בְרִשׁוֹת הַרְבִּים, דְסַפְקוּ טְהוּר! אֶלְא הִתָּם הִלְכְתָא גְמִירֵי לָהּ מְסוּטָה.

שם אכל אחת מהן ואינו יודע איזו היא, דמיצא ארס תלוי על הספק. הכא לא איתחזק איסורא – ששיצת קרץ בלא נקיפה אין כלום. השוחט בסכין ברוקה – דלא איתחזק איסורא קודם שמיטה. איתיליד ריעותא – ואי לא איתחזק כרישא – הא אימיליד לנכוף. "אתחזק" שיך למימר צמידי דמעיקרא. "איתיליד" שיך למימר צמידי ללנכוף. הכי גרסינן: אלא התם הילכתא גמירי לה מסוטה – צין לענין טומאה וצין לענין טריפה, ואין טעם צדנה, ולא גמרינן מינה, דהכי גמירי לה מסוטה נמסכת סוטה (כתב, וצפרק קמא דנדה ג,א). דמה סוטה סמיכתה צרשתי הימיד ואסורה מספק – אף ספק טומאה צרשתי הימיד ספקו טמא.

תוספות

ההיא ספק דרוסה – פירש בקונטרס: דבהמה נמי איכא תקנתא. דבשלמא גבי נקב איכא למימר דלמא במקום נקב שחט, אבל גבי דרוסה, כיון דמקומה מאדים – אפילו שחט בה יש היכר במשהו. ולפי מה שפירשתי בפרק שני (חולין כח,א) גבי בר אווזא דאמרי: נשחטיה לוישט דלמא במקום נקב שחט, דבספק דרוסה איירי – לא יתכן לומר כן.

ישב לו קרץ בוושט – פירש בקונטרס: וקורט דם אין בו מבפנים. ונראה דאין לחוש אפילו יש מבפנים אם אין מבחוץ, כיון דלא חיישנן שמא הבריא. **קסבר** עולא אין חוששין לספק דרוסה – לקמן (חולין נג,ב) פסקין דחיישנן לספק דרוסה, ואם כן ישב לו קרץ בוושט – חוששין נמי שמא הבריא. ואם תאמר: ואמאי? נימא: נשחטה הותרה, כדאמרינן בפרק קמא (חולין ט,א) גבי בא זאב ונטל את בני מעיים והחזירן כשהן נקובים: וכי תימא, שאני הכא שנולדה ספיקא מחיים – הא אמר בפרק "ארבעה אחין" (יבמות ל,ב): ואילו גבי גירושין ספק קרוב לה ספק קרוב לו לא תקני, פירוש: ומותרת צרת ערוה לשוק בלא חליצה. ומפרש טעמא: משום דאשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת ואל תאסרנה מספק. אלמא, השתא דמת בעלה מוקמינן לה בחזקת מה שהיתה בחי בעלה קודם שורק גט לערוה. והכא נמי, כי נשחטה נעמידנה בחזקת מה שהיתה קודם שנולד בה ספק דרוסה, והעמידנה בחזקת שאינה דרוסה! ויש לומר: דשאני הכא דדרוסה שכיחא. והא דאמרינן לקמן (חולין נג,א) גבי ארי שנכנס לבין השוורים ונמצא צפורן על גבו של אחד מהם, כיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי אוקי תורא אחזקיה. רב לטעמיה דאמר אין חוששין לספק דרוסה, אבל למאן דאמר חוששין לא מוקמינן ליה אחזקיה – התם נמי דמי לתלות יותר בדרוסת ארי כמו בספק דרוסה בעלמא.

שאני התם דאיתחזק איסורא – ובחתיכה אחת ספק של חלב ספק של שומן ואף על גב דלא איתחזק איסורא – לא איתחזק נמי היתרא, אבל הכא מעיקרא היתה בחזקת כשרה.

לומר שאינה דרוסה, והוא הדין לעניינו, מדוע נעמיד את הבהמה בחזקת שאינה נקובה? **התם איתחזק איסורא** והעירו בתוס' כי במקרה שמונחת לפניו חתיכה אחת שאין ידוע אם שומן היא או חלב, אסורה היא באכילה. אלא ששם כשם שאין חזקת איסור – כן אין חזקת היתר, אבל כאן, בהמה זו הריהי בחזקת היתר.

אורה ההלכה

וושט אין לו בדיקה וכו' וושט שיש חשש שניקב, או שספק נדרס על ידי בעל החיים – אין לו בדיקה מבחוץ, מפני שהוא אדום, ואין הדם או האדמומית נגרמה הדריסה, ניכרים בו. דבראי רבה. וכיצד יעשה? אם עוף הוא, שדי לו בשחיטת סימן אחד – בודק את הקנה מבחוץ ושוחטו, ואחר כך הופך הוושט ובודקו מבפנים. על פי הגמרא לעיל כח,ב. ואם בהמה היא, שצריך לשחוט בה שני סימנים – אין לה תקנה, שמא שחט במקום הנקב או האדמומית. וכתב הרמ"א שהיום שאין אנו בקיאים בבדיקה (של דרוסה. עה"ש) – גם לעוף אין תקנה. (רמב"ם ספר קדושה הלכות שחיטה פ"ג הכ"ב. שו"ע יו"ד לג, ו–ז. נו, יז).

ישב לו קרץ בוושט נמצא קרץ תחוב בוושט – הרי זו ספק נבילה, שמא ניקב הוושט והבריא ונתרפא ואינו ניכר, והרי ושט שניקב ועלה בו קרום אינו כלום. שאין פוסקים כעולא, לפי שאנו חוששים לספק דרוסה (להלן ג,א), וכתב רמ"א: ויש מכשירים (ראב"ן, רא"ש ועוד), ובעולא, שהרי מחט הנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד כשרה אלא אם נמצא עליה קורט דם (להלן ג,ב). וכתב רמ"א שכך נהגו להקל בעירו, אם אינו נקוב משני הצדדים ואין בו קורט דם מבחוץ. אבל רמ"א עצמו אינו סבור כן (שי"ך), ולדעתו, בכל מקרה שיש קרץ תחוב בוושט – הרי זו טריפה (עה"ש). ובדומה לכך אסרו רבים מגדולי האחרונים הלעטה של אוזים מחשש זה. (רמב"ם שם הכ"א. שו"ע יו"ד לג, ט).

ספק דרוסה ספק דרוסה אסורה עד שתיבדק כדרוסה ודאית. כיצד? ארי שנכנס לבין שוורים ונמצאה ציפורן נגבו של אחד מהן – חוששים שמא ארי דרסו, ואין אומרים שמא כבותרל נתחכך. כשמואל הסבור (להלן ג,א) שספק דרוסה אסורה. (רמב"ם שם פ"ה הי"א. שו"ע יו"ד נו, יד).

שתי חתיכות מי שהיו לפניו חתיכת שומן וחתיכת חלב, ואכל אחת מהן ואינו יודע איזו מהן – מביא אשם תלוי. כמשנה בריתות יז,ב. (רמב"ם ספר קרבנות הלכות שגגות פ"ח הי"א).

השוחט בסכין ונמצאת פגומה השוחט בסכין ברוקה, ואחר השחיטה נמצאה פגומה, חוששים שמא נפגמה הסכין בעור תחילה, והרי זו ספק נבילה. כגמרא לעיל י"ב. (רמב"ם שם פ"א הכ"ד. שו"ע יו"ד יח, א).

ספק טומאה טומאה שהיתה מונחת ברשות הרבים, ספק נגע בה ספק לא נגע בה – ספיקו טהור. היתה מונחת ברשות היחיד, וספק נגע בה ספק לא נגע בה – ספיקו טמא. (רמב"ם ספר טהרה הלכות שאר אבות הטומאות פט"ו הי"ח. שם פט"ז הי"א).

מסורת הש"ס

- ראה חולין כח,א.
- ברכות לג,ב. מגילה לה,א. נדה ד,ב. (כעין זה) עירובין יג,א. נזיר ט,ב. זבחים יג,א. נדה מה,א. ירושלמי נדרים פ"יא הי"י. תוספתא אהלות פט"ז ת. שם פרה פ"ד ז. ספרי במדבר יט, א. ילק"ש תורה תשנט.
- חולין נג,א.
- ראה נזיר כג,א. כריתות יז,ב. יח,א.
- יבמות פח,א. גיטין ב,ב. ג,א. חולין צה,א.
- חולין יג,א.
- ראה חולין ט,ב. (ושם סומנו מקבילות).
- חולין ט,ב. (ושם סומנו מקבילות).

גרסות

הוה קא בדיק – מאבראי ברוב כתיב"י: **סבר למבדיקה מבחוץ.**

אלא מבפנים בכתיב"י ועוד ובמקורות: **מבחוץ אלא מבפנים.**

ואישתכח עליה תרי קורטי דמא בחלק מכתה"י: **ואשתכח ביה [כ]מין** [תרין קורטי דמא ויש בכתי"י ובה"י: **ואשתכח עלה קורטא דדמא.**

אין חוששין בכתיב"י ועוד: **כשרה אין חוששין.**

(דרס חתיכות בסכין טמאה סימן) לא נמצא בכתה"י.

ולעולא מאי שנא מספק דרוסה קסבר עולא יש בכתי"י ובמקורות: **אלמא קסבר עולא.**

התם איתחזק איסורא בחלק מכתה"י ועוד: **שאני התם דאיתחזק [ביה] איסורא ויש כתי"י שנוסף בו: הכא לא איתחזק איסורא וכן הגיה הבי"ח עפ"י רש"י.**

התם אתייליד לה ריעותא בסכין בכמה כתי"י: **שאני התם דאתייליד ליה ריעותא בסכין** ובכתי"י: **התם איתרע' לה סכין.**

נידמייה לספק טומאה ברוב כתיב"י: **נילף מספק טומאה.**

אלא התם הלכתא גמירי לה ברוב כתי"י: התם הלכתא גמירי לה וראה רש"י, ובכתי"י: **אלא הלכתא גמירי לה.**

החיים

לחדודי לאבוי

נוהג זה, שרב אומר או נוהג באופן שאינו לפי ההלכה כדי לחדד את תלמידיו, מסופר כבר על העל ועל רבן יוחנן בן זכאי (בניסוח "לזרו את התלמידים"). ומטרתה של התנהגות זו אינה רק לבחון את התלמידים, אלא לגרום להם לעירנות המחשבה, לתשומת לב ולחזרה על לימודם. וכך היה נוהג בחמשך הדורות.

